

Warszawa, dnia 6 grudnia 2022 r.

Poz. 1181

UCHWAŁA
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 28 listopada 2022 r.

w 100. rocznicę pierwszego posiedzenia Senatu II RP

W roku 2022 przypada 100. rocznica pierwszego posiedzenia Senatu II RP.

Początki Senatu w Polsce sięgają połowy XIV w., kiedy został on utworzony z Rady Królewskiej, funkcjonującej przy monarsze. Od 1493 r. był – oprócz Izby Poselskiej i Króla – jednym z trzech stanów sejmujących Rzeczypospolitej. Rola tej izby zmieniała się w ciągu wieków.

Ogromne znaczenie dla polskiego parlamentaryzmu miał okres II Rzeczypospolitej, po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Konstytucja marcowa z 1921 r. umożliwiła przeprowadzenie wyborów do Senatu, ustanawiając władzę ustawodawczą w postaci dwuizbowego parlamentu. Wybory odbyły się w 1922 r. Kadencja izby, w której zasiadało 111 senatorów, co stanowiło 1/4 składu Sejmu, trwała 5 lat. Uprawnienia Senatu były wtedy dość ograniczone, nie miał on bowiem prawa do inicjatywy ustawodawczej i nie dysponował uprawnieniami kontrolnymi w stosunku do rządu. Razem z Sejmem tworzył Zgromadzenie Narodowe, wybierające Prezydenta Rzeczypospolitej. Zwiększenie znaczenia Senatu przyniosła konstytucja kwietniowa z 1935 r., która ograniczyła kompetencje parlamentu na rzecz Prezydenta, jednocześnie wzmacniając pozycję Senatu w stosunku do Sejmu. Powierzyła Marszałkowi izby wyższej, a nie jak poprzednio Marszałkowi Sejmu, funkcję prezydenta w razie jego śmierci lub niemożności wypełniania obowiązków. To Marszałek Senatu przewodniczył także Zgromadzeniu Elektorów i zwoływał połączone izby. Izba wyższa uzyskała również pewną rolę w procedurach parlamentarnej kontroli nad rządem. Senat i Sejm jako Izby Połączone mogły m.in. pociągać Prezesa Rady Ministrów lub ministrów do odpowiedzialności konstytucyjnej. Na okres dwudziestolecia międzywojennego przypadło 5 kadencji Senatu: 1922–1927, 1928–1930, 1930–1935, 1935–1938, 1938–1939. Ostatnie posiedzenie izby odbyło się 2 września 1939 r. Senat i Sejm zostały rozwiązane 2 listopada 1939 r. przez prezydenta przebywającego na emigracji, który zarządził przeprowadzenie wyborów do obydwu izb po 60 dniach od zakończenia wojny. W godzinie dziejowej próby, podczas II wojny światowej, znakomita część senatorów dała świadectwo patriotyzmu i odwagi. Wielu za Polskę oddało życie.

Po zakończeniu II wojny światowej sytuacja polityczna w Polsce radykalnie się zmieniła. Władze komunistyczne zmierzały do likwidacji dwuizbowego parlamentu poprzez ataki propagandowe na przedwojenny Senat jako przeciwnika reform. Kulminacją tej akcji było tzw. referendum ludowe, przeprowadzone 30 czerwca 1946 r., w którym społeczeństwo wypowiedziało się m.in. w sprawie zniesienia Senatu. Na podstawie sfałszowanych wyników zlikwidowano drugą izbę. Uchwalona 19 lutego 1947 r. tzw. mała konstytucja ustanowiła jednoizbowy parlament, który funkcjonował do 1989 r.

W wyniku porozumień Okrągłego Stołu z 5 kwietnia 1989 r. odrodził się Senat, do którego 4 czerwca 1989 r. przeprowadzono wolne i demokratyczne wybory. Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. utrzymała dwuizbowość władzy ustawodawczej w Polsce.

W demokracji konstytucyjnej dwuizbowość ma istotne znaczenie ustrojowe. Pozwala na konsekwentne przestrzeganie zasady podziału i równowagi władz: ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej. Jej celem jest ochrona praw jednostki przed niebezpieczeństwami wynikającymi z koncentracji władzy. Historia polskiego parlamentaryzmu pozwala dostrzec powiązanie między dwuizbowością parlamentu a suwerennością państwa w jej tradycyjnym rozumieniu, co powoduje, że słowa Andrzeja Frycza Modrzewskiego z 1551 r., który w swoim dziele życia „O poprawie Rzeczypospolitej” pisał: „Senat jest tym, co pozostałe władze do szlachetnych działań pobudza, od nieuczciwych odwodzi, a namiętności studzi. Dlatego bez rady, opinii i kontroli Senatu nic w Rzeczypospolitej ani poza jej granicami czynić się nie godzi”, są ciągle aktualne.

W ciągu 100 lat Senat odegrał istotną i pozytywną rolę w kształtowaniu kultury prawnej i politycznej. Reprezentuje on te wartości, których nigdy nie może zabraknąć. Jest strażnikiem ideałów ustrojowych, a wśród nich szacunku dla państwa, praw mniejszości, prawa do wyrażania odrębności i odmienności w ramach porządku konstytucyjnego. Senat, mający korzenie sięgające głęboko w historię RP, ma również swoje miejsce w XXI w. W tym miejscu należy oddać hołd wszystkim tym, którzy przyczynili się do powstania Senatu oraz ugruntowania jego obecnej pozycji w systemie organów władzy państwowej, w szczególności marszałkom oraz senatorom wszystkich kadencji, którzy pozostają wierni tradycji polskiego Senatu i Najjaśniejszej Rzeczypospolitej.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Marszałek Senatu: *T. Grodzki*